

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

AVNI
DOSHI
ZAHĂR
ARS

Traducere din engleză și note de
ANCA DUMITRU

HUMANITAS
fiction

Pentru Nishi, Naren și Pushpa cea Curajoasă

„Oare rana ficei se transformă în altceva dacă rămâne netratată?“

Lidia Yuknavitch

Aș minți dacă aș spune că nefericirea mamei nu mi-a provocat niciodată plăcere.

Am suferit din pricina ei în copilărie, iar orice durere pe care a îndurat-o mai târziu mi-a părut un soi de răscumpărare – o reaşezare a universului în care ordinea logică de la cauză la efect s-a restabilit.

Dar acum nici măcar nu mai pot ține evidența celor întâmplare între noi.

Motivul e simplu: mama mea uită, iar eu n-am cum să schimb lucrurile în nici un fel. Nu-i pot aduce aminte cum s-a purtat cu mine, nu reușesc s-o fac să se simtă vinovată. Obişnuiam să pomenesc cu naturalețe, la un ceai, mici acte de cruzime de-ale ei și să privesc apoi cum i se schimonosea fața. Acum, abia dacă își poate aminti despre ce îi vorbesc; ochii îi sunt pierduți departe, într-o fericire perpetuă. Dacă m-ar vedea cineva, m-ar apuca de braț și mi-ar șopti: *Ajunge! Sărmana, nu-și amintește nimic.*

Simpatia pe care o provoacă în ceilalți stârnește în mine ceva răutăcios.

Am bănuțit ceva, cu un an în urmă, când a început să umble aiurea prin casă, noaptea. Menajera ei, Kashita, mă suna înspăimântată:

— Mama ta caută cearșafuri de protecție, mi-a spus odată. În caz că faci pipi în pat.

Am depărtat puțin telefonul de obraz și am bâjbâit pe noptieră după ochelari. Soțul meu dormea lângă mine, iar dopurile lui de urechi străluceau ca fosforul în întuneric.

— Probabil că a visat, i-am spus.

Kashtha n-a părut convinsă.

— Habar n-am avut că obișnuiai să faci în pat.

Am închis, și tot restul nopții nu am mai putut dormi. Mama reușise să mă umilească până și-n nebunia ei.

Într-o zi, femeia de la curățenie a sunat la ușă, la ea acasă, iar mami n-a știut cine e. Au mai fost și alte incidente – când a uitat cum se achită factura de curent și când și-a pierdut mașina în parcare de lângă apartament. Asta se întâmpla cu șase luni în urmă.

Uneori am senzația că pot vedea sfârșitul, când nu va mai fi decât o nenorocită de legumă. Când va uita să vorbească, să-și controleze sfincterele și, până la urmă, să respire. Degradarea umană se mai oprește sau accelerează, dar nu este reversibilă.

Dilip, soțul meu, sugerează că poate memoria ei are nevoie din timp în timp de repetiții. Așa că scriu povești din trecutul mamei pe mici bucăți de hârtie și le ascund prin diferite unghere ale apartamentului său. Le găsește uneori și atunci mă cheamă râzând:

— Nu pot să cred că am un copil cu un scris atât de urât!

În ziua în care a uitat numele străzii unde locuiește de peste două decenii, mami m-a sunat să-mi spună că și-a cumpărat un pachet de lame de ras și că nu se teme să le folosească dacă situația va continua să se deterioreze. Apoi s-a pus pe smiorcăit. Prin telefon auzeam claxoane țiuind, oameni care vociferau. Sunetele străzilor din Pune. A început să tușească și și-a pierdut șirul gândurilor. Aproape că puteam simți fumul ricșei motorizate din care vorbea, fumul

negru pe care-l sufla afară, de parcă aş fi stat chiar lângă ea. Pentru o clipă, m-am simţit îngrozitor. Cred că este cea mai cumplită suferinţă – conştientizarea propriului colaps, pe-deapsa de a privi cum lucrurile dispar. Pe de altă parte, ştiam că-i o minciună. Mama nu ar cheltui niciodată atât. Un pachet întreg cu lame, când una singură i-ar fi fost de-ajuns? Întotdeauna i-a plăcut să facă scene în public. M-am decis că cel mai bun mijloc de a rezolva situaţia este un soi de compromis: i-am spus mamei să nu dramatizeze, dar mi-am notat incidentul, ca să-mi amintesc să verific dacă avea lamele acelea şi să scap cândva de ele.

Am pus pe hârtie multe lucruri legate de mama: ora la care adoarme seara, când ochelarii de citit îi alunecă pe puntea uleioasă a nasului, sau câte dulciuri de la Marzarin mănâncă la micul dejun – am ținut socoteala acestor detalii. Ştiu ce înseamnă să eviţi răspunderea şi să netezeşti frumos povestea la suprafaţă.

Uneori, când o vizitez, mă roagă să formez numerele de telefon ale unor prieteni care au murit demult.

Mama a fost genul de femeie care putea memora reţete pe care le citea o singură dată. Îşi amintea tot felul de sortimente de ceai pe care le băuse în casele altor oameni. Atunci când gătea, se întindea după cutii şi recipiente cu *masala* fără ca măcar să se uite spre ele.

Mami îşi amintea tehnica pe care vecinii Memon¹ o foloseau pentru a ucide capre în timpul Bakra Eid², pe terasa de deasupra vechiului apartament al părinţilor ei, spre oroarea

1. Casta Memon, originară din nord-vestul Indiei antice, respectiv din regiunea Sindh a Pakistanului de astăzi.

2. Bakra Eid, sau Sărbătoarea Sacrificiului, este o sărbătoare care comemorează supunerea Profetului Ibrahim în faţa lui Allah.

proprietarului jain¹, și cum croitorul musulman cu părul ca sârma i-a dat cândva un vas în care să adune sângele. Mi-a descris gustul metalic și cum și-a lins degetele înroșite.

— Primul gust nevegetarian, mi-a spus.

Stăteam pe malul apei, în Alandi². Pelerinii se spălau, iar bocitoarele împrăștiau cenușa morților. Râul mâlos, de culoarea cangrenei, curgea domol. Mami voise să scape de casă, de bunica, de discuțiile legate de tata. Asta se întâmpla într-un timp intermediar, după ce părăsiserăm ashramul și până să mă trimită la internat. Pentru o clipă, între mama și mine a existat un armistițiu, când încă mai puteam să cred că tot răul fusese lăsat în urmă. Nu mi-a spus încotro o porniserăm prin întuneric, iar eu nu am putut citi semnul de hârtie lipit pe parbrizul autobuzului în care ne suiserăm. Stomacul mi s-a strâns de teamă că o să dispărem iarăși, ca urmare a uneia dintre toanele mamei, dar autobuzul ne-a lăsat în apropierea râului și, odată cu răsăritul, lumina desena mici curcubeie în petele de petrol adunate la suprafața apei. Când căldura a devenit prea apăsătoare, ne-am întors acasă. Bunicul și bunica erau înnebuniți, dar mami le-a spus că de fapt nu fuseserăm plecate dincolo de zona în care locuiau. Au crezut-o numai pentru că au vrut să o creadă, deși povestea ei era puțin probabilă, căci cvartalul unde se afla casa lor nu era suficient de mare să te poți pierde. Mami râdea în timp ce povestea – putea să mintă cu ușurință.

M-a impresionat cât de bună mincinoasă era. O vreme, mi-am dorit să-mi pot însuși această calitate; părea să fie singura ei trăsătură utilă. Bunicii l-au luat la întrebări pe paznic, însă acesta nu a putut confirma nimic – nu o dată

1. Adept al jainismului, una dintre cele mai vechi filozofii și religii ale lumii.

2. Oraș din districtul Prune al statului indian Maharashtra și cunoscut loc de pelerinaj.

adormise în post. Și astfel am rămas în această situație ambiguă, așa cum avea să se mai întâmple, fiecare ținând la minciunile sale, convins că interesul propriu va avea câștig de cauză. Am repetat întocmai scorneala mamei când am fost luată la întrebări. Pe atunci nu învățasem ce e nesupunerea. Eram încă docilă ca un câine.

Uneori mă refer la mami la trecut, cu toate că n-a murit încă. Asta ar răni-o, dacă ar reuși să țină minte suficient de multă vreme. Dilip este acum preferatul ei. E ginerele ideal. Când se văd, nici un nor de așteptare nu le întunecă atmosfera. El nu și-o amintește cum a fost – o acceptă așa cum e și nu îl deranjează deloc să se prezinte iar, dacă ea uită cum îl cheamă.

Aș vrea să mă comport la fel, dar mama pe care mi-o amintesc apare și dispare din fața mea ca o păpușă cu baterii al cărei mecanism stă să cedeze. Păpușa se oprește. Vraja se rupe. Copilul nu știe ce este real sau pe ce se poate baza cu adevărat. Poate că nu a știut niciodată. Copilul plânge.

Mi-aș dori ca în India sinuciderea asistată să fie legală, ca în Olanda. Nu numai pentru demnitatea pacientului, dar și pentru toți cei implicați.

Ar trebui să fiu tristă, nu furioasă.

Uneori, plâng când nu este nimeni prin preajmă – sunt în doliu, dar este prea devreme ca trupul să fie incinerat.

Ceasul de pe peretele din biroul doctorului îmi acaparează atenția. Limba mare indică ora unu. Minutarul se odihnește undeva între opt și nouă. Preț de treizeci de minute configurația asta nu se schimbă. Ceasul este o vagă amintire a unui alt timp, distrus, niciodată refăcut.

Secundarul este partea cea mai diabolică – doar el se mișcă, de parcă ar fi mâna unei vrăjitoare. Nu doar înainte, ci și înapoi – înainte și-napoi, la intervale haotice.

Îmi chiorăie stomacul.

Un oftat sonor ajunge la mine dinspre cei care așteaptă, în clipa când și secundarul se oprește. Dar face pe mortul o clipă doar, apoi pornește iarăși. Reușesc să îmi iau ochii de la el, însă ticăitul său străbate încăperea.

Mă uit la mama. Moțăie pe scaun.

Simt cum sunetul ceasului se mișcă prin trupul meu, schimbându-mi ritmul cardiac. Nu e un tic-tac. Tic-tacul este ceva omniprezent, un puls, un suflu, un cuvânt. Un tic-tac are rezonanțe organice, ceva ce pot interioriza și ignora. Ce aud este tic-tic-tic, urmat de un interval de tăcere și apoi de tac-tac-tac.

Gura lui mami se cască lipsită de formă, ca o pungă de hârtie.

Prin panoul vălurit de sticlă văd un grup de infirmieri adunați în jurul unui birou îngust, ascultând comentariul unui meci amical. Ovaționează, cuprinși de mândria care emană din felul în care vorbește crainicul sportiv. Ticăitul se schimbă iar.

În cabinetul doctorului avem de înfruntat un alt fel de ceas. Pe acesta îl desenează pe o foaie goală, fără însă a pune și orele.

— Completați desenul, doamnă Lamba, îi spune mamei.

Mami ia creionul mecanic din mâna lui și începe de la unu. Când ajunge la cincisprezece, medicul o oprește.

— Îmi puteți spune ce dată este astăzi?

Mami se uită la mine, apoi la doctor. În loc de răspuns dă din umeri, și o parte se înalță mai sus decât cealaltă, ceva între ridicare și spasm. Fiecare semn al degradării ei fizice este respingător. Mă uit la pereții crem. Diploma doctorului atârnă strâmb.

— Sau în ce an suntem?

Ea dă încet din cap.

— Începeți cu cifrele secolului, spune doctorul.

Mami deschide gura și buzele i se curbează în jos, luând forma unui pește.

— O mie nouă... începe ea, privind în depărtare.

Doctorul își înclină capul.

— Două mii, cred că vreți să spuneți.

Ea e de acord și îi zâmbește de parcă s-ar mândri cu te miri ce reușită. Doctorul și cu mine ne uităm unul la altul în căutarea unui răspuns.

Spune apoi că, în anumite cazuri speciale, se prelevează lichid din coloana vertebrală, dar nu a decis încă dacă mami este un caz special. În schimb îi face tomografii, analize de sânge, îi verifică orificiile și glandele și așază harta creierului ei pe un ecran luminos. Analizează umbre și modele și caută găuri negre.

— Are creierul unei femei tinere, insistă el, un creier care face tocmai ce ar trebui să facă.

Întreb care este acel lucru pe care creierul ar trebui să îl facă. Să alimenteze neuronii și să zumbăie de impulsuri electrice?

Doctorul mijește ochii și nu zice nimic. Mușchii maxilarului fac ca figura lui să pară pătrășoasă și marcată de un vag prognatism.

— Dar mama uită, spun.

— Da, este adevărat, răspunde el. Și încep să detectez o bălbăială. Doctorul desenează o imagine pe o foaie nouă – un nor înfioat, care ar trebui să reprezinte creierul. Ridică însă creionul de pe hârtie prea repede, iar marginea dantelată nu se închide, de parcă norul ar avea o scurgere.

— Trebuie să ne așteptăm la un declin cognitiv care se va manifesta prin pierderea memoriei și schimbări de personalitate. Nu va fi cu mult diferit de ceea ce am observat